

kojące dla zasobów lokalnych. Odnosi się to przede wszystkim do dwóch ważnych źródeł a mianowicie podatku rolnego i leśnego. Spada również udział gminy w podatku dochodowym od osób fizycznych co świadczy o spadku dochodów uzyskiwanych przez mieszkańców gminy.

Wybrane dochody i wydatki gminy w latach 1997 - 1999

Tabela 9.

	1997		1998			1999		
	plan	wykonanie	plan	wykonanie	dynamika 1998/1997	plan	Wykonanie	dynamika 1999/1998
Dochody ogółem	6.746.992	6.716.038	8.050.484	7.983.090	119	7.866.310	7.776.988	97
Dochody własne	1.794.588	1.770.014	1.877.152	1.817.155	103	2.965.436	2.876.491	158
Z tego:								
Podatek rolny	581.890	519.809	642.900	589.469	113	742.000	467.975	79
Podatek od nieruchomości	190.000	50.839	211.000	210.301	414	278.205	278.620	132
Podatek leśny	51.483	50.839	52.000	52.338	103	50.000	43.265	83
Podatek od środków transportowych	97.400	103.301	36.000	35.937	35	45.000	46.005	128
Opłata skarbową	50.000	63.268	45.000	44.251	70	49.000	50.533	114
Dochody z majątku gminy						127.289	125.759	
Pozostałe dochody	822.315	852.288	889.252	879.528	103	799.422	996.380	113
Udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych	1.012.582	1.006.009	1.056.000	1.055.771	105	869.200	863.918	82
Dotacje celowe na zadania własne gminy	428.171	428.171	1.139.979	1.135.448	265	378.966	378.966	33
Dotacje celowe na zadania zlecone gminom w tym:	787.742	787.742	847.020	847.020	108	763.542	763.542	90
Dotacje celowe na zadania powierzone	304.039	304.039	299.026	299.026	98	31.577	31.200	10
Subwencja ogólna	2.413.170	2.413.170	2.733.946	2.733.946	113	3.724.565	3.724.565	136
Wydatki ogółem z tego:	6.746.992	6.693.515	8.350.484	8.334.611	125			
Wydatki majątkowe ogółem	384.200	382.390	922.100	921.818	241	689.310	667.395	72
Wydatki inwestycyjne	384.200	380.390	922.100	921.818	242	689.310	667.395	72
Wydatki bieżące ogółem	6.362.792	6.313.125	7.428.384	7.412.793	117	7.612.450	7.552.091	102
Wynagrodzenia ogółem	2.344.271	2.340.210	2.789.555	2.788.927	119	3.487.130	3.477.213	125
Wynagrodzenia osobowe	2.192.175	2.188.346	2.608.830	2.608.291	119	3.260.654	3.251.183	125
Pochodne od wynagrodzeń	1.258.819	1.257.546	1.335.710	1.334.883	11	726.323	713.829	533

W realizacji budżetu dominują wydatki bieżące. Trzeba jednak zauważyć starania gminy do gromadzenia w każdym roku środków na inwestycje. W działaniach władz gminnych warto zwrócić większą uwagę na wykorzystywanie stawek podatków i opłat lokalnych jako instrumentów zarządzania gminą i tworzenia korzystnych warunków rozwojowych. Znaczenie będzie miało też dążenie do pozyskiwania w większym zakresie środków publicznych ze źródeł krajowych i zagranicznych.

WIZJA ROZWOJU GMINY GRUNWALD

Trzecia kadencja działania samorządu lokalnego gminy Grunwald stawia przed władzami samorządowymi nowe wyzwania. W obecnych, zmieniających się warunkach nie da się zarządzać gminą na zasadzie doraźnych działań, które odpowiadają tylko bieżącym potrzebom społeczności lokalnej. Dlatego też, gmina powinna posiadać strategiczny program rozwoju gospodarczego, który obok studium uwarunkowań przestrzennych umożliwi racjonalne wykorzystanie zasobów gminy.

Wizja rozwoju gminy bierze pod uwagę możliwie najbardziej realne uwarunkowania i ograniczenia zewnętrzne i wewnętrzne, które wyznaczają gminie pozycję wyjściową w procesie tworzenia Strategii rozwoju gminy Grunwald do 2010 roku.

Jaką gminą powinna być gmina Grunwald - wyniki sondażu.

Tabela 10.

Lp.	Wyszczególnienie	Tak
		%
1.	Ośrodek rolniczy – przetwórnictwo produktów rolnych i zwierzęcych	88,9
2.	Ośrodek turystyczny – hotele, lokale gastronomiczne, instytucje obsługi, ruchu turystycznego	88,9
3.	Ośrodek kulturalny – imprezy kulturalne itp.	55,6
4.	Ośrodek handlowy – więcej magazynów, hurtowni, sklepów	47,2
5.	Ośrodek szkoleniowy – szkolenia, konferencje na bazie istniejącej infrastruktury	47,2
6.	Ośrodek biznesu – izby gospodarcze, inkubatory przedsiębiorczości	44,4
7.	Ośrodek przemysłowy – więcej zakładów przemysłowych	38,9

Znając te ograniczenia zawarte w analizie SWOT oraz opierając się na opinii lokalnych liderów widać, że dalszy rozwój gminy związany będzie z turystyką i rolnictwem (tabela 10). Te dwie funkcje terenu zostały wyeksponowane przez mieszkańców gminy uczestniczących w sondażu społecznym przeprowa-

dzonym w ramach przygotowań do opracowania strategii. Pozostałe funkcje, choć wykazane także jako ważne, uzyskały zdecydowanie więcej ocen negatywnych.

Funkcje turystyczne i rolnicze należą do tradycyjnych funkcji regionu i wynikają z położenia i walorów środowiska naturalnego oraz z lokalizacji wokół miejscowości o dużym znaczeniu historycznym jakim jest Grunwald. Rozwój innych funkcji może mieć charakter uzupełniający wobec wcześniejszych.

CZĘŚĆ II

Analiza SWOT

Analiza SWOT obejmuje analizę zewnętrzną gminy, (okazje i zagrożenia płynące z zewnątrz) oraz analizę wewnętrzną (mocne i słabe strony gminy). Nazwa SWOT pochodzi od angielskich słów: Strengths (mocne strony), Weaknesses (słabe strony), Opportunities (szanse), Threats (zagrożenia).

Formułowanie strategii gminy przy pomocy analizy SWOT składa się z sześciu etapów: cztery pierwsze należą do analizy, a dwa następne to czynności związane z wyborem strategii gminy.

ETAP I

Tworzenie listy odpowiedzi na podstawowe pytania dotyczące profilu i zakresu działalności gminy, określenia głównych potrzeb gminy.

ETAP II

Tworzenie listy odpowiedzi dotyczących otoczenia gminy. W tym etapie określamy makrootoczenie (otoczenie dalsze) oraz mikrootoczenie (otoczenie bliższe gminy) w kategoriach szans i zagrożeń.

ETAP III

Określenie słabych i mocnych stron gminy i skupienie się na wewnętrznych zasobach gminy.

ETAP IV

Określanie bieżącej sytuacji gminy w kontekście przewidywanych szans oraz zagrożeń występujących w otoczeniu.

ETAP V

Formułowanie wariantów strategicznych dla gminy i funkcjonalnych programów rozwoju.

ETAP VI

Przygotowanie planu strategicznego, który jest wypadkową słabych i mocnych stron organizacji w powiązaniu z szansami oraz zagrożeniami.

W wyniku analizy przeprowadzonej w wyniku sondażu społecznego uzyskano następującą ocenę wewnętrznych i zewnętrznych warunków rozwoju gminy:

Mocne strony gminy Grunwald.

Tabela 11.

Lp.	Wyszczególnienie	Wskazania
		%
1.	Sieć wodociągowa	75,0
2.	Sieć energetyczna	69,4
3.	Władza w gminie	63,9
4.	Telefonizacja	63,9
5.	Rola oświaty w rozwoju gminy	50,0
6.	Funkcjonowanie Urzędu Gminy	47,2
7.	Oczyszczalnie ścieków	44,4
8.	Układ komunikacyjny gminy	41,7
9.	Czyste środowisko naturalne	38,9
10.	Tereny rekreacyjne	38,9
11.	Baza kulturowa gminy	38,9
12.	Inwestycje komunalne	33,3
13.	Współpraca z powiatem	33,3
14.	pozyskiwanie środków pozabudżetowych	33,3
15.	Agroturystyka	30,6
16.	Struktura wieku społeczeństwa	25,0
17.	Współpraca z innymi gminami	25,0
18.	Atrakcyjność turystyczna gminy	22,2
19.	Położenie gminy na skrzyżowaniu ważnych dróg krajowych i drogi międzynarodowej	22,2

Słabe strony gminy Grunwald.

Tabela 12.

Lp.	Wyszczególnienie	Wskazania
		%
1.	Długotrwałe bezrobocie wśród mieszkańców gminy	63,9
2.	Słaba sytuacja materialna mieszkańców	52,8
3.	Stan rolnictwa	47,2
4.	Struktura wiekowa bezrobotnych	47,2
5.	Słaba integracja mieszkańców gminy	41,7
6.	Niewystarczająca sieć kanalizacyjna i oczyszczalni ścieków	41,7
7.	Stan dochodów gminy	38,9
8.	Poziom nakładów na oświatę	38,9
9.	Brak gazociągu	36,1
10.	Niewystarczająca informacja turystyczna, Infrastruktura turystyczna	30,6
11.	Brak działań UG zmniejszających bezrobocie	30,6
12.	Jakość dróg lokalnych	30,6
13.	Niewystarczająca ilość miejsc pracy poza rolnictwem	27,8
14.	Aktywność obywateli na rzecz gminy	27,8
15.	Wykształcenie społeczeństwa	27,8
16.	Stopień samodzielności mieszkańców	25,0
17.	Oferta inwestycyjna gminy	25,0
18.	Kontakty zagraniczne gminy	25,0
19.	Niewystarczająca baza turystyczna	22,2
20.	Tereny przeznaczone pod osadnictwo	22,2
21.	Współpraca z administracją rządową	22,2
22.	Działania promocyjne gminy	22,2
23.	Współpraca z ośrodkami wspierającymi lokalną przedsiębiorczość	19,4
24.	Pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych	19,4
25.	Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna	16,7
26.	Brak infrastruktury bankowej	8,3

Szanse rozwoju gminy Grunwald.

Tabela 13.

Lp.	Wyszczególnienie	Wskazania
		%
1.	Rola oświaty w rozwoju obszarów wiejskich	50,0
2.	Czyste środowisko naturalne w rejonie Warmii i Mazur	38,9
3.	Wzrost gospodarczy kraju	30,6
4.	Wspieranie przedsiębiorczości	30,6
5.	Rozwój agroturystyki	30,6
6.	Informacja turystyczna	30,6
7.	Współpraca gminy z instytucjami pozarządowymi	27,8
8.	Znaczenie gminy w planach i programach wojewódzkich	27,8
9.	Działania PUP w celu ograniczenia bezrobocia	25,0
10.	Zachęty systemowe dla inwestorów wewnętrznych i zewnętrznych	25,0
11.	Atrakcyjność turystyczna regionu	22,2
12.	Położenie gminy na skrzyżowaniu ważnych dróg krajowych i drogi międzynarodowej	22,2
13.	Rozbudowa bazy turystycznej	22,2
14.	Wzrost udział własności prywatnej w strukturze własnościowej nieruchomości	22,2
15.	Programy pomocowe dla gmin	22,2
16.	Emisja obligacji komunalnych	19,4
17.	Wzrosty liczby zakładów przetwórczych na terenie gminy, powiatu	8,3
18.	Niskie uprzemysłowienie regionu	5,6

Zagrożenia rozwoju gminy Grunwald.

Tabela 14.

Lp.	Wyszczególnienie	Wskaźniki
		%
1.	Wysoka stopa bezrobocia w kraju	80,6
2.	„zasiedziałe bezrobocie”	63,9
3.	Sytuacja materialna mieszkańców	52,8
4.	Struktura wiekowa bezrobotnych	47,2
5.	Brak wizji rozwoju rolnictwa	47,2
6.	Zadłużenie w celu zwiększenia inwestycji	38,9
7.	Stosowanie przez zarząd ulg, odroczeń, zaniechań poboru podatków i opłat lokalnych	36,1
8.	„praca na czarno”	30,6
9.	Sytuacja gospodarcza woj. warmińsko-mazurskiego	30,6
10.	zasady finansowania zadań publicznych z budżetu państwa	27,8
11.	Niestabilność przepisów dotyczących działania samorządów gminnych	

CZĘŚĆ III

Cele rozwojowe gminy Grunwald do roku 2010

Formułując program rozwoju gminy trzeba uwzględnić wszelkie aspekty uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych gminy i przede wszystkim udział wszystkich organizacji działających na terenie niezależnie od organizacyjnego ich podporządkowania organom gminy. Warunkiem koniecznym wykonania zadań zapisanych w programie strategii jest mobilizacja społeczności lokalnej. Aby tak się stało konieczne jest zwrócenie uwagi społeczności lokalnej na wykonanie zadań służących realizacji poniższych celów.

CEL STRATEGICZNY NR I:

ROZWÓJ I POPRAWA INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ NA TERENIE GMINY

CELE OPERACYJNE:

- 1.1. Stworzenie systemu segregacji śmieci.
- 1.2. Zaopatrzenie gospodarstw w wodę oraz jej uzdatnianie.
- 1.3. Budowa przyłączy sieci kanalizacyjnej.
- 1.4. Budowa oczyszczalni ścieków.
- 1.5. Zwiększenie ilości abonentów telefonicznych na obszarze gminy.
- 1.6. Rozbudowa i modernizacja dróg.
- 1.7. Modernizacja i rozbudowa sieci energetycznej na obszarze gminy.

CEL STRATEGICZNY NR II

POPRAWA WARUNKÓW ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY GRUNWALD

CELE OPERACYJNE:

- 2.1. Poprawa a przynajmniej nie pogarszanie stanu zdrowia mieszkańców
- 2.2. Poprawa bezpieczeństwa publicznego
- 2.3. Zmniejszenie bezrobocia wśród mieszkańców gminy
- 2.4. Doskonalenie systemu pracy pomocy społecznej (dążenie do współpracy z fundacjami, stowarzyszeniami, organizacjami charytatywnymi itp.)
- 2.5. Zachowanie walorów środowiska naturalnego

CEL STRATEGICZNY NR III

TWORZENIE I UTRZYMANIE MIEJSC PRACY NA TERENIE GMINY.

CELE OPERACYJNE:

- 3.1. Poprawa infrastruktury wiejskiej wpływającej na rozwój przedsiębiorczości.
- 3.2. Wspieranie działalności gospodarczej na terenie gminy.
- 3.3. Zwiększenie zatrudnienia w przemyśle rolno-spożywczym poprzez stworzenia warunków zachęcających do inwestowania w gminie
- 3.4. Rozwój turystyki pobytowej.

- 3.5. Dążenie do wzrostu dochodów mieszkańców gminy z działalności poza rolniczej
- 3.6. Wykorzystanie walorów położenia, środowiska naturalnego i kulturowego w celu uruchomienia nowych dziedzin gospodarki gminy (np. turystyka, agroturystyka, usługi itp.),
- 3.7. Usprawnienie sposobów zarządzania gminą.

CEL STRATEGICZNY NR IV

**ZAPEWNIENIE DOBREJ DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ ORAZ
ZAPEWNIENIE SPRAWNEGO SYSTEMU KOMUNIKACJI W GMINIE.**

CELE OPERACYJNE:

- 4.1. Zniesienie barier rozwoju miejscowości w postaci utrudnionej dostępności komunikacyjnej różnych części gminy.
- 4.2. Uwzględnienie potrzeb natężenia ruchu drogowego i rozwiązań komunikacyjnych gminy.

CZEŚĆ IV

Strategia rozwoju gminy –część opisowa

CEL STRATEGICZNY NR I:

ROZWÓJ I POPRAWA INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ NA TERENIE GMINY

CEL OPERACYJNY 1.1.:

Stworzenie systemu segregacji śmieci

Planując gospodarkę odpadami na terenie gminy Grunwald należy określić ilość i skład odpadów komunalnych wytwarzanych na terenie gminy. Odpady z terenów wiejskich posiadają w sobie niewielkie ilości substancji organicznych (większość składników organicznych wykorzystywana jest jako nawóz lub jako karma dla zwierząt). W odpadach tych występują niewielkie ilości składników podatnych do odzyskania jako surowiec wtórny. Jeden mieszkaniec terenów wiejskich wytwarza średnio 0,35 m³ odpadów w ciągu roku.

Kontrola i sterowanie elementami dotyczącymi gromadzenia, wywozu i unieszkodliwiania odpadów powinna obejmować:

- ilość powstających odpadów,
- poziom techniczny i sanitarny miejsc oraz sprzętu do gromadzenia i wywozu,
- częstotliwości usuwania odpadów,
- objęcie usługami wywozu wszystkich mieszkańców i właścicieli posesji,
- poziom świadczonych usług,
- warunki dostępności zakładu unieszkodliwiania dla wszystkich mieszkańców,

- oddziaływanie na środowisko,
- efektywność ekonomiczną w aspekcie cen usług, planu modernizacji i rozbudowy systemu usuwania odpadów.

Gromadzenie odpadów komunalnych jest pierwszym elementem systemu gospodarki odpadami. Jest również jedną z funkcji utrzymania czystości na wsi.

DZIAŁANIA:

- likwidacja dzikich wysypisk śmieci
- wprowadzanie systemu segregacji odpadów z terenu gminy.
- ustaleniu zasad, sposobu i częstotliwości usuwania odpadów z ulic, placów oraz z terenów posesji,

MIERNIKI:

- liczba gospodarstw objętych systemem zagospodarowania odpadów stałych,

CEL OPERACYJNY 1.2

Zaopatrzenie gospodarstw w wodę oraz jej uzdatnianie

Do celów pitnych dla ludności, inwentarza żywego oraz przemysłu rolno-spożywczego na terenie gminy Grunwald wykorzystywana jest woda wglębna. Wody wglębne występują w utworach czwartorzędowych wykształconych w postaci plejstocenijskich piasków i żwirów wodonośnych zalegających między glinami zwałowymi. Wydajności poszczególnych źródeł są bardzo zróżnicowane, wpływają na to warunki geologiczne. Warstwy wodonośne występują przeważnie w kilku poziomach.

Plan przestrzennego zagospodarowania w sposób szczegółowy zakłada zapotrzebowanie na wodę dla poszczególnych jednostek wiejskich oraz dla in-

wentarza żywego oraz planowanego rozwoju turystyki. Plan zakłada również zapotrzebowanie w wodę przeciwpożarową.

Wszystkie studnie wiercone i kopane oraz stacje wodociągowe na terenie gminy powinny mieć zachowaną bezpośrednią strefę ochrony sanitarnej od 8 do 10 metrów od obudowy studni. Strefa ochrony sanitarnej musi być ogrodzona, zamknięta i odpowiednio oznakowana.

DZIAŁANIA:

- inwestycje z zakresu zaopatrzenia w wodę i urządzenia do jej uzdatniania,
- opracowanie programu dalszego zaopatrzenia w wodę gospodarstw domowych na terenie gminy.

MIERNIKI:

- liczba gospodarstw przyłączonych do wodociągów,
- liczba urządzeń do uzdatniania wody.

CEL OPERACYJNY 1.3.

Opracowanie programu skanalizowania miejscowości na terenie gminy

CEL OPERACYJNY 1.4.

Budowa oczyszczalni ścieków

System wodny gminy Grunwald charakteryzuje się specyficznymi cechami, które rzutują na ochronę wód przed zanieczyszczeniem. Zaliczyć do nich można: małe i stabilne w ciągu roku przepływy strumieni i kanałów oraz naturalne połączenia wielu cieków z jeziorami. Cechy te są bardzo niekorzystne pod względem podatności na zanieczyszczenia, ponieważ stawiają wysokie wymagania w zakresie ochrony wód. Długoletnie wprowadzanie ścieków do wód stwo-

rzyło zagrożenie dla życia biologicznego zbiorników wodnych na terenie gminy Grunwald. Powoduje to straty gospodarcze polegające na coraz węższym wykorzystaniu wód do celów rolniczych oraz przemysłowych. Widoczne są także straty społeczne pojmowane jako brak możliwości do wypoczynku i rekreacji. Pobór wody na potrzeby ludności i rolnictwa w gminie Grunwald zwiększał się szybciej niż powstały urządzenia do oczyszczania ścieków.

W związku z intensyfikacją produkcji rolnej, głównie prowadzonej przez byłe PGR -y oraz w wyniku nieprawidłowo wykonywanych melioracji zwiększył się udział zanieczyszczeń pochodzących ze spływów powierzchniowych rolniczo użytkowanych obszarów. Zaliczamy do nich: zawiesiny, związki biogenne, sole metali ciężkich oraz pestycydy.

Brak jest danych na temat ilości ścieków odprowadzanych do środowiska naturalnego z obszaru gminy Grunwald. Na terenie gminy występują w różnej postaci ścieki komunalne, przemysłowe, zanieczyszczenia pochodzące z rolnictwa oraz ścieki pochodzące z ośrodków wczasowych, campingów i pól namiotowych.

Zanieczyszczenia pochodzące z rolnictwa mają na terenie gminy największy wpływ na stan wód powierzchniowych i podziemnych. Do zanieczyszczeń pochodzenia rolniczego zalicza się: zanieczyszczenia pochodzące ze spływów powierzchniowych rolniczo użytkowanych zlewni (nawozy sztuczne i środki ochrony roślin), gnojowicę, soki kiszonkowe oraz ścieki bytowo-gospodarcze pochodzące z osiedli wiejskich. Największe zagrożenie płynie ze strony nawozów sztucznych, z których około 10-25% zastosowanych do nawożenia przenika do wód powierzchniowych przyspieszając ich eutrofizację i powolne zamieranie. Gnojowica oprócz zanieczyszczenia wód powierzchniowych skaża także wody podziemne. Wszystkie rodzaje zanieczyszczeń wpływają negatywnie na jakość wody pitnej w studniach kopanych.

W poszczególnych miejscowościach gminy Grunwald leżących bezpośrednio w zlewni rzek oraz sąsiadujących ze zbiornikami wodnymi należy w pierwszej kolejności uporządkować gospodarke ściekową.

W miejscowościach posiadających zabudowę rozproszoną powinno wykluczyć się możliwość budowy zbiorowych systemów kanalizacji.

We wsiach posiadających zabudowę skupioną należy rozpatrzyć możliwość wyboru jednego z systemu kanalizacji zbiorowej biorąc pod uwagę koszty realizacji inwestycji.

Szczegółowe plany dotyczące sieci kanalizacyjnej powinny określić na jakich terenach gminy Grunwald będzie realizowana kanalizacja zbiorowa a gdzie wykonywane będą indywidualne systemy kanalizacji.

Wybór formy oczyszczania nieczystości zależy od wielu czynników. Do głównych czynników lokalizacyjno-społecznych możemy zaliczyć:

- sposób zabudowy danej miejscowości (zabudowa skupiona lub rozproszona),
- liczbę gospodarstw w danej miejscowości,
- liczbę mieszkańców w miejscowości,
- liczbę mieszkańców przypadającą na jedno gospodarstwo.

Niektóre z tych czynników mówią o możliwości zainstalowania danego systemu kanalizacji. Na pewno w miejscowościach o rozproszonej zabudowie najodpowiedniejszy będzie system indywidualny. Pozostałe czynniki są pomocne przy określaniu sposobu oczyszczania, ale zawsze zależne są od czynnika najważniejszego, czyli kosztów.

Kanalizacja jest jednym z najdroższych elementów infrastruktury. Dlatego też, analiza techniczno-ekonomiczna tej infrastruktury jest bardzo istotna, szczególnie na etapie projektowania. Do głównych kosztów kanalizacji zaliczamy:

- nakłady inwestycyjne na sieć kanalizacyjną (w przypadku kanalizacji indywidualnej są to tylko nakłady na krótkie przykanaliki, natomiast dla kanalizacji zbiorowej mogą one stanowić 80% całości nakładów);
- nakłady inwestycyjne na oczyszczalnię ścieków;
- koszty eksploatacji sieci i oczyszczalni.

Analizując opłacalność każdego z systemów oczyszczania należy brać pod uwagę wszystkie te elementy.

Dla niektórych miejscowości tańszym rozwiązaniem może być kanalizacja indywidualna. Na terenie gminy Grunwald system taki można zastosować w